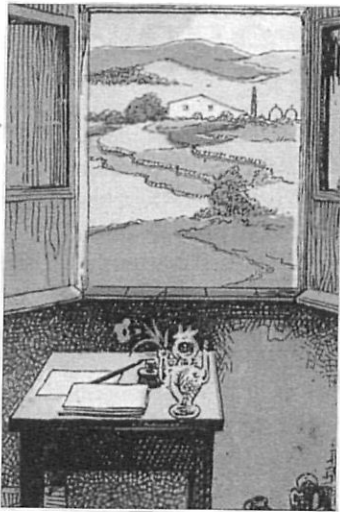

Ferran Soldevila
Dictaris de l'exili i el retorn

34
edicions

(II. L'EXILI)

anotacions contenen des de la crònica íntima de les relacions entre els exiliats fins a meditacions sobre història i literatura, passant per les pors i les incerteses que comportava aquella situació excepcional i el conflicte mundial que l'emmarcava. No cal dir que, a part del valor literari, tenen el valor d'un document històric impagable. La visió que Soldevila ofereix de l'exili, plena de detalls que no apareixen en les biografies oficials, presenta la frescor d'un retrat instantani en el qual desfilen personatges destacats de la política i la literatura. Hi ha la confiança d'unes fílies i d'unes fòbies –el cas Riba és el més representatiu– sorgides dels problemes de convivència, i moments de descripció poètica del paisatge («Els plàtans ufanosos del passeig destaquen damunt d'aquesta blavor tan pura que té el cel de Banyuls. Sovint deixo de treballar per contemplar arbres i cel»), que serveixen per superar les hores de moral baixa.

Comptat i debatut, la nova lectura de l'obra de Soldevila permet de reafirmar que la historiografia catalana moderna comença abans de Vicens Vives, i que ambdós historiadors formen part d'una cadena que ve de lluny i que continua. No s'hi val a menystenir un i a valorar positivament l'altre. Les seves obres són complementàries, i –tot i que el temps no passa endebades– cal ponderar-les tant pel que representaren en el seu moment com pel que signifiquen –encara ara– d'estímul en el camí del progrés científic, la normalitat acadèmica i el servei a la comunitat.

Josep Clara

Una guia contra l'oblit

ARAGÓ, Narcís-Jordi.
Guia Literària de Girona.
Edicions El Mèdol. Fundació Prudenci Bertrana,
1955, 119 pàgines.

Hi ha paraules amb fondària amagada. Una guia ajuda a trobar o distingir el camí per anar a un lloc o moure's per ell. Fins

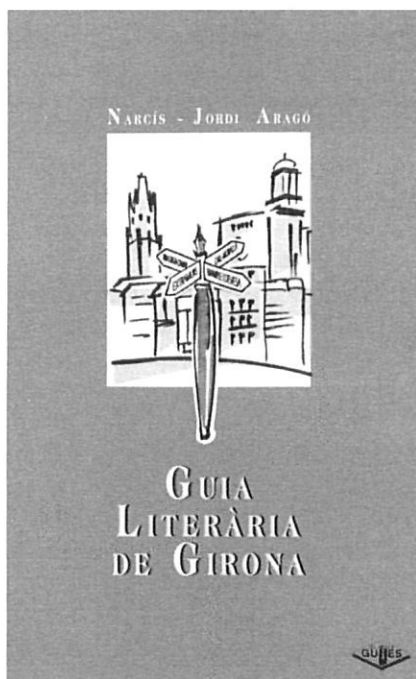
aquí, la pista lingüística. Però en un camp ja més fons tenim que els miners li diuen guia a la terra que indica que a prop hi ha una veta de material valuós o que hi és abundant. Aquest darrer significat, que arriba a primfilar tant, escau bé a la *Guia literària de Girona*, elaborada per Narcís-Jordi Aragó. A les mans del lector hi ha una veta, tota una ciutat, que es pot recórrer, descobrir, tornar-hi sempre, com aquella «formidable mina de somnis», en expressió de Prudenci Bertrana.

L'autor no ha fet únicament un treball d'arqueologia literària sinó que hi ha donat un gir biològic a l'escena física objecte de la *Guia*: ha trobat un fil de

visita viva a aquesta ciutat i n'ha suggerit un itinerari intel·ligent i intel·ligible. La recerca és meritòria, donat l'important gruix existent de lletra escrita sobre Girona; a aquest filó es feia necessari posar-hi una ordenació didàctica: a la *Guia* figuren autors en català i d'aquest segle XX. Així i tot, la tria de textos mostra cent deu autors, prosistes i poetes, que aporten un conjunt de quatre-cents seixanta cites.

Comença la *Guia literària de Girona per la ciutat extramurs*, és a dir el verd de la rodalia, que aquí té el nom propi de Sant Daniel. És el respir necessari per a emprendre després el camí urbà, recés de barris estrets i baguenys. Segueix l'itinerari del *call a la muralla* i s'enfila pel que diríem el moll de l'os del vell i de l'antic, on els literats de qualsevol època han testimoniat que la ciutat sempre és a mig fer –i a mig descobrir– i aquí rau una part de la màgia de la història. L'itinerari de *la riba dreta de l'Onyar* ensenya la humilitat del riu i els secrets de les voltes de pedra. Un pintor va dir que un paisatge no existiria si ningú mai no se'l mirés (i si no el pintés). Els escriptors ajuden aquesta creació del paisatge estilitzant subtilitats, caïres, arestes, moments, amb visions contrastades, d'èpoques que poden ser ben distintes. Finalment, *l'eixample i la Devesa* clou aquest compendi exhaustiu de la ciutat que sota els plàtans entronca amb la primera oxigenació.

En el mateix pòrtic del llibre l'autor ofereix contrastar literatura i realitat en un clima de descoberta. L'oferta és per passejar per Girona sense pressa. Deixant-se guiar, l'opció és estimulante. Aprofundir la realitat amb la literatura a la mà, heus aquí un servei recíproc que es fan la ciutat i les lletres. Caminar per Girona pot resultar un joc tan sub-

GUJÉS

jectiu i tan ric com es vulgui, o es pot veure senzillament com un mer objecte de consum turístic. La *Guia* incita a fer el primer, perquè és una eina participativa, amb propòsit de deixar solatge.

Tornant al concepte de guia –trobar i distingir camins– inclou un doble contingut: informació i indicadors. Ambdós es troben ben entrellaçats, això sí, amb lletres. A l'encert de la *Guia* –literària, no ho oblidéssim pas– hi ha un element notable, com és l'haver prescindit de la imatge; cal anar a veure-la al seu lloc, a completar aquella experiència personal que no es pot delegar en un fotògraf o un dibuixant. En el segle de la idolatria de la imatge és una valentia que cal reconèixer.

El llibre té un ventall ampli de destinataris amb dues vessants, a cavall entre l'utilitarisme més estricte i el goig més líric. És eina de treball d'estudiants i professorat de tots nivells, des de les beceroles del gironinisme fins a l'alta informació directa, literària, ciutadana i cívica, artística i històrica; utilitària, també, per a ús de turistes cultes i visitants sensibles, que després de veure Girona es dignen a mirar-la detalladament. La *Guia* ofereix, a més, l'oportunitat de la presentació de la ciutat als nous gironins, per anar fent arrel, i als ciutadans de tota la vida l'ocasió d'anar fent descobertes. Amb l'esperit del llibre s'eixampla la ciutat, aquella mateixa ciutat antiga, narradíssima, introvertida i ben limitada per unes simbòliques casetes de burots. La ciutat d'ara s'ha engrandit. La primera *Guia literària de Girona* així ho avala. Tot es fa més a l'abast i es mostra el patrimoni a quatre vents. Prenent les mateixes ales literàries del llibre es podria dir bé que Girona limita a llevant amb «El pecat de la novícia», de Badia; al sud té «Sortida de primavera», de Rossich; a ponent, «La Devesa perduda», de Comadira; i al nord hi llegim «Des de Montjuïc», de Sunyer.

La Fundació Prudenci Bertrana, entitat mare dels premis literaris de Girona, ha promogut la *Guia* com una valuosa presència a primera fila en les necessitats culturals que van aflorant del jaciment gironí, des de la seva fondària.

Jordi Dalmau

Història d'una empresa

RIGAU i RIGAU, Antoni M.
Una xarxa ben nuada, Teisa 1920.
Teisa. Banyoles, 1995, 83 pàg.

En ocasió del 75è aniversari de la fundació de la companyia TEISA (Transportes Eléctricos Interurbanos Sociedad Anónima), el senyor Antoni Maria Rigau i Rigau ha escrit un llibre de 83 pàgines en les quals ha aconseguit de condensar la història de la referida societat.

El senyor Rigau, banyolí de soca-rel i cronista oficial de la ciutat de Banyoles, a més dels seus coneixements personals i de les experiències viscudes, ha investigat en diversos arxius públics i privats, aplegant una bona quantitat de documentació, la publicació de la qual, juntament amb un bon recull de fotografies, han donat el fruit esperat: un volum molt interessant i de lectura agradable, com solen ser totes les produccions literàries del senyor Antoni Maria Rigau.

En el curs de la nostra vida, hem tingut ocasió de conèixer la TEISA per fora –els vehicles i el personal de l'empresa– i ara, gràcies al llibre del senyor Rigau, hem pogut explorar-la una mica per dintre. Hem penetrat en les seves interioritats, en la seva creació, en els seus problemes. Des d'aquells cinc banyolins –Joaquim Coromina i Gispert-Sauch, propietari, el seu germà Lluís, industrial, Martirià Butinyà i Oller, comerciant, Jaume Juandó i Parera, comerciant, i Esteve Costa i Masjoan, ramader–, amb empenta empresarial, que van decidir, l'any 1920, fer pinya per tal d'acostar Banyoles a la capital de la província, fins a l'actual Consell d'Administració, presidit pel senyor Lluís Coromina i Isern, el seny i la bona entesa han estat sempre presents en la ja llarga singladura de la societat. Tant és així, que en el Consell d'Administració d'avui dia, trobem les mateixes famílies i, en conseqüència, els mateixos cognoms de fa setanta-cinc anys: Coromina, Juandó,

Costa i Butinyà, descendents d'aquells pioners citats més amunt, que van llençar-se a l'aventura del transport col·lectiu de viatgers al començament de la tercera dècada del segle que està a punt de finalitzar.

I després de la creació i de la posterior consolidació, vingué el creixement. Tenint en compte que la comunicació entre Banyoles i Girona fou bàsica per al desenvolupament futur de TEISA, l'expansió de la companyia s'imposava i calia obrir altres mercats. Ben aviat, l'empresa amplià el trajecte Banyoles-Girona amb noves concessions. En aquest sentit, copiem textualment del llibre del senyor Rigau, pàgines 46 i 47:

«L'any 1925, TEISA obtingué la primera concessió en exclusiva, la qual cobria el trajecte Olot-Girona per Besalú i Banyoles, amb fillola d'Olot a Banyoles per Mieres.

1927.- Conveni amb el Sr. Joan Font i Paulí, de Figueres, que aportà el seu negoci d'automòbils i concessions administratives i passà a formar part de l'accionariat de TEISA.

1963.- Compra de les accions de l'Empresa de Transports Berga, S.L., de Salt, concessionària del servei públic de transport de viatgers entre Salt i Girona, posteriorment fusionada a TEISA.

1964.- Compra al Sr. Benet Giral i Novell dels drets concessionals de Girona a Girona pel Pont Major i principi del terme de Sant Julià de Ramis amb fillola de Girona al cementiri.

1977.- Compra de l'Empresa Guerrero, S.A., concessionària del servei públic de viatgers de Besalú a Barcelona passant per Olot, Sant Feliu de Pallerols, Amer, Santa Coloma de Farners i Sils. La qual és fusionada a TEISA, l'any 1982.

1982.- Compra de les accions de Compañia del Ferrocarril de Sant Feliu de